

BRICS-landene: Resten mot Vesten?

Av Torkel Brekke, professor og religionshistoriker i Civita

istockphoto.com

Forkortelsen BRICS er navnet på en samarbeidsforum som i dag består av fem land: Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika. BRICS ønsker å danne et globalt økonomisk og politisk samarbeid som kan veie opp for vestlig makt. Et av BRICS' initiativer er utviklingen av et alternativt finansielt system. Men bak retorikk om finansiell og politisk rettferdighet er BRICS i dag en klubb hvor autoritære ledere kan møte likesinnede og finne beskyttelse mot kritikk for udemokratisk og brutal politikk. En rekke viktige land har uttrykt interesse for å bli medlemmer av BRICS, blant annet Saudi-Arabia, Egypt, Tyrkia, Indonesia, Nigeria og Iran.

En mulig tolkning av denne utviklingen er å se verden som stadig mer splittet i to leire. På den ene siden er alle landene som ønsker samarbeid og allianser med vestlige demokratier. På den andre siden er alle landene som er lei av vestlig makt og heller vil samarbeide med Kina. Men en verden hvor BRICS får en lederrolle vil være en verden hvor Kina og Russland får større spillerom og hvor demokrati vil møte enda dårligere levekår globalt. Hvis vi mener alvor med å forsvare demokrati og menneskerettigheter, bør BRICS motarbeides, mens interne motsetninger og svakheter innenfor BRICS-samarbeidet bør framheves og utnyttes.

Hva er BRICS?

BRICS-landene representerer omtrent 42 prosent av verdens befolkning, med et samlet nominelt BNP på over en fjerdedel av verdens bruttoprodukt. BRICS-betegnelsen ble først brukt i 2001 av økonomen Jim O'Neill i en Goldman Sachs-rapport med tittelen «Building Better Global Economic BRICs»¹, hvor han fremhevet fire viktige framvoksende økonomier: Brasil, Russland, India og Kina. Gruppen var kjent som «BRIC» til Sør-Afrika ble med i 2010. Målet med O'Neills analyse var å se på de viktigste *framvoksende markedene*. Selve termen *emerging markets* ble funnet opp av en analytiker i Verdensbanken i 1981 for å dreie fokuset mot fattige land med potensial for vekst, men begrepet har fått kritikk² og ser ut til å være mindre populært etter 2010.

BRICS-landene har lite til felles utover at økonomer som O'Neill tidlig på 2000-tallet oppfattet dem som viktige i framtidens globale økonomi. Sammenstillingen av de fem BRICS-landene er i utgangspunktet like tilfeldig som en sammenstilling av hvilke som helst andre land. Likevel: Siden 2009 har BRICS-nasjonene møtt hverandre jevnlig på formelle toppmøter. Hvert år møtes statsledere til formelle BRICS-møter, og i tillegg møtes de ved G20-møtene. Landenes utenriksministre møtes også to ganger i året.³

De siste 30 årene har Kina isolert sett hatt høy vekst, og landet har nå rundt 18,5 prosent av global BNP. India har også i perioder hatt god vekst, mens Russland, Brasil og Sør-Afrika tjente på oppgang i råvarepriser i det første tiåret av dette århundret. Men etter 2010 har det i hovedsak gått dårlig med økonomien til de fleste av disse landene. I et essay skrevet for IMF sommeren 2021 så O'Neill tilbake på sine spådommer om BRICS-landene. Her la han vekt på at han bare hadde snakket om *potensialet* til de framvoksende økonomiene. Han hadde ikke *spådd* en bestemt utvikling. Hans konklusjon i 2021 var at både Brasil og Russland hadde utviklet seg svært dårlig i andre tiår av det 21. århundret, og dermed burde han kanskje kalt de framvoksende landene bare IC (altså India og Kina).⁴ Dette er synspunkter mange deler. Det var en stund mye hype om BRICS-landenes framvekst som en ny maktfaktor i verdens økonomi og politikk, men Brasil og Sør-Afrika har på ingen måte innfridd økonomisk eller politisk. Det betyr også at Kinas rolle i BRICS blir større, og klubben framstår stadig mer som et forum hvor Kina og Russland kan føre en dialog om hvordan de kan undergrave Vestens lederskap i internasjonal finans og politikk.

Interne spenninger i BRICS

De fem BRICS-landene har altså lite til felles. I BRICS-sammenheng er Sør-Afrika en miniputt, selv om landet har den nest største økonomien i Afrika etter Nigeria. Landet har enorme økonomiske forskjeller, fattigdom og arbeidsledighet. Brasil er den største økonomien i Latin-Amerika og den niende største i verden etter nominelt BNP. Landets økonomi er blitt hardt rammet de siste årene av politisk ustabilitet og korrupsjonsskandaler, men det er fortsatt en betydelig økonomisk aktør. Selv om verken Brasil eller Sør-Afrika har innfridd håp om økonomisk vekst fra tidlig på 2000-tallet, og til tross for sterk polarisering og utbredt korrupsjon, er begge landene fortsatt demokratier i en meningsfull forstand av ordet.⁵

Brasil har gjennom mesteparten av 2000-tallet utviklet stadig tettere bånd med Kina, og flere brasilianske ledere har sett på BRICS som et godt forum for å skape dypere politiske og økonomiske bånd med landet. Unntaket var Bolsonaros presidentperiode (2019 til 2023) da Brasils politikk og

retorikk mot Kina endret seg dramatisk og lignet på Trumps aggressive tilnærming. Etter at Lula da Silva kom til makten igjen 1. januar 2023, er imidlertid Brasil opptatt av å videreutvikle forholdet til Kina på en rekke områder. Lula besøkte Kina med et stort følge av politikere og ledere i april 2023, og han har gjort det helt klart at han vil jobbe for at BRICS skal skape større uavhengighet fra USA og fra dollaren som betalingsmiddel i handel mellom Brasil og Kina.⁶ Likevel er det vanskelig å tenke seg at Brasil kan falle helt i armene til diktaturet Kina. Brasil er forpliktet på demokrati og menneskerettigheter og nøytralitet og autonomi i utenrikspolitikken. Brasil er ikke tjent med et radikalt brudd med reglene i internasjonal politikk, og landet er for avhengig av USA til å ødelegge forholdet til den store naboen i nord. Derfor må man anta at det er klare grenser for hvor tett forholdet til både Kina og Russland kan bli bak Lulas festtaler.

India er i dag verdens mest folkerike land, verdens tredje største økonomi i kjøpekraftsjusterte dollar og verdens femte største i nominelt BNP. I BRICS-sammenheng er India spesielt interessant fordi landet i utgangspunktet har lav tillit til naboen Kina. Grensekonflikter og mistillit mellom de to landene bør sette begrensninger på hvor tett Delhi kan tenke seg å samarbeide med Beijing. Kina har over tid dyrket et nært vennskap med Pakistan, Indias argeste fiende. India er ett av de få landene som har holdt seg utenfor Kinas store infrastrukturprosjekt kjent som Belt and Road, og har i stedet inngått økonomiske avtaler med Japan som motvekt.

Likevel har spenningene mellom India og Kina så langt ikke ødelagt det multilaterale samarbeidet, og det gjenstår å se om de underliggende konfliktene mellom verdens to største land kommer til å begrense utviklingen av BRICS.⁷ Fra et vestlig, og spesielt et amerikansk perspektiv, er India en svært viktig venn i den geopolitiske konflikten med Kina. USA trenger India for å balansere Kinas makt i Asia. Det kommer til uttrykk blant annet i the Quadrilateral Security Dialogue (the Quad) hvor India samarbeider med USA, Japan og Australia.

Kina er nå verdens nest største økonomi etter nominelt BNP og den største etter kjøpekrafts-paritet (PPP). Politisk har Kina utviklet seg raskt i ytterligere autoritær retning under ledelse av Xi Jinping. Xi ble generalsekretær i Kinas kommunistparti (KKP) i 2012 og han ble valgt til president i Kina i 2013. Xi har tatt grep for å konsentrere all makt i egne hender på bekostning av partiet. Han har slått stadig hardere ned på all politisk opposisjon, og har skapt en personlighetskult rundt seg selv og sin egen ideologi, «Xi Jinpings tanker om sosialisme med kinesiske karakteristikk for en ny tid», som nå er nedfelt i partiets grunnlov.⁸ Den sterke undertrykkingen av uigurene, et muslimsk folk som primært lever i provinsen Xinjiang, er en kjent side ved Kinas utvikling mot et diktatur etter at Xi kom til makten.

BRICS i norsk tenkning

Hvis vi går et tiår eller mer tilbake i tid, ser vi at det var optimisme knyttet til BRICS. Mange offentlige dokumenter forklarte hvordan framtiden handlet om Asia og om de framvoksende økonomiene i BRICS. I 2007 skrev Utenriksdepartementet følgende i en stortingsmelding om hovedlinjene i norsk utenrikspolitik:

«Det viktigste utviklingstrekk i det internasjonale geopolitiske bildet er framveksten av Kina og India som stormakter. Siden begynnelsen av årtusenet har det vært en utbredt oppfatning at

de såkalte BRICS-økonomiene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) om få år vil dominere verdensøkonomien.»⁹

I 2015 laget Kunnskapsdepartementet (KD) en strategi de kalte Panorama-strategien for å utvikle forskningssamarbeid med de fem BRICS landene og Japan. Departementet forklarte i sin strategi at de seks landene som var omfattet av strategien var helt forskjellige, og Norges forhold til hvert av dem var også helt forskjellig. Men noe hadde de seks likevel til felles, ifølge KD: «Felles for de alle er at deres utvikling av ny kunnskap har økende betydning for verden og for Norge.» Men med såpass generelle kriterier kunne en hvilken som helst samling av seks land i verden vært grunnlag for en kunnskapsstrategi. O’Neills tanke om BRICS som en slags global klubb av framvoksende og viktige land lå under Panorama-strategien til KD, slik den lå bak en rekke andre norske analyser.

Men det har ikke gått som man antok. Russland har blitt til et aggressivt diktatur hvor politisk kultur og demografiske trender gjør at økonomien verken utvikler seg slik den kunne eller kommer russere flest til gode. Sør-Afrika er på randen av politisk og økonomisk sammenbrudd på grunn av vanstyre og korrupsjon. Brasil har stort sett hatt politisk og økonomisk krise siden 2010¹⁰, mens Kina har blitt stadig mer autoritært og aggressivt under Xi Jinping. Konflikten mellom Kina og USA seiler opp som en av vår tids største trusler mot internasjonal stabilitet og økonomisk vekst.

Den negative utviklingen i BRICS-landene – politisk og økonomisk – ser ut til å ha ført til mindre interesse hos norske myndigheter til å se BRICS som en enhet. Når for eksempel UD i 2014–2015 utarbeidet en stortingsmelding om muligheter og utfordringer for global handel, nevnte man ikke BRICS med et ord, selv om alle de fem landene som utgjør klubben diskuteres i detalj.¹¹

BRICS: Resten mot Vesten?

BRICS-landenes viktigste tanker dreide seg i utgangspunktet om de *økonomiske* strukturene som styrer den globale økonomien. De hevdet at vestligdominerte institusjoner som IMF og Verdensbanken opprettholder et system som favoriserer de rike, vestlige landene mens de setter utviklingslandene på sidelinjen. De mener at dagens økonomiske orden ofte fører til gjeld, ulikhet og ustabilitet i utviklingsland. Da BRICS-ledere var samlet i Fortaleza i Brasil i juli 2014, kunne de fortelle verden at de etablerte to nye finans-institusjoner: The New Development Bank (NDB) og Contingent Reserve Arrangement (CRA). Begge institusjonene ble etablert fordi BRICS-landene mente de ville føre til en mer rettferdig finansiell verdensorden enn den som ble etablert ved Bretton Woods-avtalen i 1944, altså avtalen som dannet grunnlaget for opprettelsen av Det internasjonale pengefond (IMF) og Verdensbanken.

Det har lenge vært prat om en ny og alternativ valuta og internasjonale betalingssystemer innad i BRICS. Dollaren dominerer totalt i internasjonal handel og som valutaeserver for land i hele verden, og det er usannsynlig at en ny valuta lansert av BRICS vil kunne spille noen rolle i internasjonal økonomi.¹² Selv BRICS-landenes egen bank NDB er avhengig av dollaren.¹³

BRICS-landene har uttrykt bekymring for proteksjonistisk politikk i Vesten, som de hevder undergraver prinsippet om frihandel. De mener at denne politikken ofte hindrer utviklingsland i å eksportere varer til vestlige markeder, samtidig som den oppmuntrer dem til å åpne egne

markeder for vestlig import. Når det gjelder klimaendringer, har BRICS-nasjonene kritisert den eksisterende verdensordenen for å legge byrden av å redusere utslippene i stor grad på utviklingslandene, til tross for at det industrialiserte Vesten historisk har vært den største bidragsyteren til klimagassutslipp.

BRICS-landene hevder at strukturen i FNs sikkerhetsråd, der makten er konsentrert blant de fem faste medlemmene (USA, Storbritannia, Frankrike, Russland og Kina), er utdatert og ikke gjenspeiler den nåværende globale virkeligheten. India, Brasil og Sør-Afrika har krevd reform av Sikkerhetsrådet og søker permanent medlemskap for å reflektere deres voksende globale roller. Sikkerhetsrådet trenger endring, og det er naturlig at noen av BRICS-landene, spesielt India og Brasil, krever større innflytelse. BRICS har imidlertid ikke hatt en felles front i dette spørsmålet, og verken Kina eller Russland er spesielt interesserte i at India og Brasil får faste plasser. Men til tross for at visse av BRICS-landenes krav om reformer av globale institusjoner kan ha noe for seg, er det åpenbart at fellesskapet innad i BRICS handler om å redusere USAs og Vestens makt. Anti-amerikanske og anti-vestlige holdninger er en bærebjelke i BRICS. Som den tysk-brasilianske forskeren Oliver Stuenkel sier:

«If asked which country was the greatest threat to international stability, most BRICS foreign policymakers and observers would not name Russia, Iran and North Korea, but the United States.»¹⁴

Det er nok av kommentatorer og forskere som ser BRICS som en videreføring av ideen om en tredje verden i kamp mot vestlig imperialisme.¹⁵ Det finnes også nok av forskere som forsvarer BRICS mot anklager om at klubben styres av Kina og Russland. Tre sør-afrikanske BRICS-forskere hevdet for eksempel i en bok som kom på et velrenommert vitenskapelig forlag i 2022 at anklager mot Kina og Russland bygger på vestlige tanker om rettigheter, som spredte seg fra Vesten «through processes that involved wars, slavery, colonialism, capitalist exploitation and imposition via humanitarian aid.»¹⁶ Slike påstander om at menneskerettigheter bare er et skalkeskjul for vestlige interesser og vestlig imperialisme, er dessverre ikke uvanlig i litteraturen om BRICS.

I boka *The Clash of Civilizations* fra 2011 hevdet Samuel P. Huntington at den mest sentrale konfliktlinjen i vår tid, altså etter den kalde krigen, vil gå mellom Vesten på den ene siden og en samling av ikke-vestlige stater på den andre siden.¹⁷ Det er ikke urimelig å se på BRICS-landenes voksende opposisjon mot Vesten som et uttrykk for en allianse som drives nettopp av de kreftene Huntington pekte på. Han observerte at Vestens relative makt i verden er synkende, mens samfunn fra andre sivilisasjoner blir både mektigere og stadig mer selvsikre. Vesten vil jobbe hardt for å fortsette å dominere global finans og politikk, mente Huntington, men USA og landets allierte vil i stadig større grad oppfattes som arrogante og dobbeltmoraliske.

Russland, Ukraina og BRICS

Russland er nå pådriver for å etablere en ny valuta, som skal konkurrere og utfordre dollarens posisjon.¹⁸ Noen antar at dette kan være et skritt i retning av et mer balansert finansielt system hvor dollaren har mindre betydning. Men Russlands ønske om alternativ valuta bunner i et russisk behov for større frihet til å føre imperialistiske kriger uten å bli påvirket av sanksjoner fra Vesten. Dagens sanksjoner mot Russland er reaksjoner mot krig og folkemord mot den ukrainske

nasjonen. Russland under Putin er i realiteten i krig med Vesten, og bruker et bredt spekter av midler og metoder for å undergrave land og samfunn i hele verden.¹⁹

For Russland gir BRICS en mulighet til å skape en fortelling om egen rolle i den globale økonomien og den internasjonale politiske ordenen. Å være en del av en gruppe som utgjør nesten halvparten av verdens befolkning og en betydelig del av det globale BNP, styrker Russlands posisjon som stormakt. I møte med vestlig kritikk gir BRICS Russland en plattform for å vise at landet ikke er isolert, men del av en global allianse. Som Putin sa til russiske medier på første dag av BRICS-toppmøtet i Brasil 15. og 16. juli 2014:

“One more important question we are going to raise at the summit is the increasing cases of unilateral sanctions. Recently Russia has been exposed to a sanction attack from the United States and its allies. We are grateful to our BRICS partners who have criticised such practices in different forms. At the same time, substantive conclusions should be drawn from the current situation. Together we should think about a system of measures that would help prevent the harassment of countries that do not agree with some foreign policy decisions made by the United States and their allies, but would promote a civilised dialogue on all points at issue based on mutual respect.”²⁰

Sivilisert dialog og gjensidig respekt var altså alternativet til Vestens sanksjoner, mente Putin. Få måneder tidligere hadde Russland annektert Krim som et ledd i den bredere krigen for å underlegge seg Ukraina. BRICS-landene støttet Russlands annektering av Krim ved å avstå fra å stemme i FN, og de har dermed valgt å gi sin støtte til russisk imperialisme. For Putin har altså formålet med BRICS hele tiden vært å bygge en strategi for å unndra seg internasjonal kritikk for brutal og ulovlig krig.

Etter invasjonen av Ukraina i februar 2022 har BRICS-landene gjennomgående avstått fra å stemme i FN, og dermed unnlatt å fordømme russisk aggresjon og folkemord. Brasil har vært unntaket her, og landet har stemt mot Russland og med flertallet i generalforsamlingen. Mange har ment at Kinas posisjon med hensyn til krigen i Ukraina ville være avgjørende for hvilket spillerom Putin og hans regime føler at de har. Kina har forsøkt å gi inntrykk av at landet inntar en ansvarlig og balansert posisjon ved verken å fordømme eller støtte Russland. Men i krigen som pågår mot den ukrainske nasjonen, er en «balansert» posisjon i realiteten støtte til Russland. Kina påstår at landet er nøytralt, men offisielle uttalelser fra kinesisk hold har lagt seg tett opp til russisk desinformasjon,²¹ og Kina selger viktige produkter for Russlands krig i Ukraina.²²

Konklusjoner

Dette notatet har diskutert BRICS-landenes utvikling og betydning for internasjonal politikk. BRICS-samarbeidet hjelper Kina og Russland med å skjerme seg mot kritikk av folkemord mot ukrainere og uigurer, og mot en rekke andre brutale politiske veivalg de to landene har tatt det siste tiåret. Brasil og Sør-Afrika gir politisk legitimitet til BRICS, men i en økonomisk og sikkerhetspolitisk forstand er de uviktige. En verden hvor BRICS får en lederrolle er en verden hvor Kina og Russland får større spillerom og hvor demokrati og menneskerettigheter får dårligere kår. Derfor bør BRICS motarbeides. Som respons på BRICS bør Vesten fokusere på tre ting:

- For det første bør man imøtekomme den delen av BRICS-landenes kritikk som er rimelig. Når BRICS-landene for eksempel ønsker reform av institusjoner som Verdensbanken og IMF, er dette en debatt som bør tas på alvor. Det er også rimelig å ha en debatt om utvidelse av de faste plassene i FNs sikkerhetsråd. Både India, Brasil, Tyskland og Japan er naturlige kandidater til faste plasser. Også på andre områder, som klimapolitikk, burde det være mulig å ta mer på alvor noen av de problemstillingene som BRICS-landene har reist.
- For det andre må Vesten jobbe hardt – diplomatisk og politisk – for å få viktige land som nå vurderer tilslutning til BRICS til å endre kurs. Regionale nøkkelstater som Tyrkia, Saudi-Arabia, Egypt og Indonesia har i lang tid hatt behov for nært samarbeid med Vesten. Det er i deres økonomiske og sikkerhetspolitiske interesse å slutte opp om dagens vestligledete verdensorden. Det er mulig å vise disse statene at deres interesser og behov kan bli bedre ivaretatt hvis de velger å ikke knytte seg nærmere til Kina og Russland gjennom medlemskap i BRICS.
- For det tredje bør man forsøke å utnytte de eksisterende konfliktlinjene i BRICS. Den største naturlige interne spenningen i BRICS er mellom India og Kina. Historien tilsier at India og Kina vanskelig kan inngå i et forhold av gjensidig avhengighet på sentrale områder, som sikkerhetspolitikk. Det å gjøre det mer attraktivt for India å inngå i langsiktig forpliktende samarbeid med Vesten, vil være blant de viktigste oppgavene til vestlige diplomater og politikere de kommende tiårene.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren torkel@civita.no eller civita@civita.no.

Sluttnoter

- 1 Rapporten til O'Neill er kort og enkel, og inneholder verken data eller perspektiver som var nye i 2001. Det kan virke rart at den fikk så stor innflytelse. Rapporten kan leses her: http://www.elcorreo.eu.org/IMG/pdf/Building_Better_Global_Economic_Brics.pdf
- 2 "Defining emerging markets. A self-fulfilling prophecy" The Economist, 5. Oktober 2017. <https://www.economist.com/special-report/2017/10/05/defining-emerging-markets>
- 3 <https://www.brics2023.gov.za/three-pillars-cooperation-0>
- 4 «Is the emerging world still emerging?" O'Neill, Jim. FD – Finance and Deveopment, Summer 2021. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2021/06/jim-oneill-revisits-brics-emerging-markets.htm>
- 5 Se f.eks. The Economist sin årlige demokrati-indeks. Her havnet Sør-Afrika i 2022 på 45. plass og Brasil på 51. plass i verden. De er langt fra perfekte, men havner likevel høyere enn visse europeiske land, som Ungarn og Romania. <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/>
- 6 "The Great Balancing Act: Lula in China and the Future of U.S.-Brazil Relations" Centre for Strategic and International Studies, 19. April 2023. <https://www.csis.org/analysis/great-balancing-act-lula-china-and-future-us-brazil-relations>
- 7 Tidsskriftet Global Policy hadde i 2021 (Vol. 12, issue 4) en seksjon med flere artikler om hvordan forholdet mellom Kina og India har påvirket BRICS og hva vi kan vente i framtiden.
- 8 Se f.eks. NRK: <https://www.nrk.no/urix/derfor-handler-kinas-folkekongress-om-xi-jin-ping-1.13941676>.
- 9 St.meld. nr. 15 (2008-2009) Interesser, ansvar og muligheter— Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk. Se https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-15-2008-2009/id548673/?q=brics&ch=3#match_2
- 10 Se <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0094582X19887751>
- 11 Meld. St. 29 (2014–2015) Globalisering og handel — Muligheter og utfordringer for Norge i handelspolitikken
- 12 Papa, Mihaela "A BRICS currency is unlikely to dislodge dollar any time soon – but it signifies growing challenge to established economic order" The Conversation, 22. juni 2023 <https://theconversation.com/a-brics-currency-is-unlikely-to-dislodge-dollar-any-time-soon-but-it-signifies-growing-challenge-to-established-economic-order-206565>
- 13 Wall Street Journal 16. juni 2023. <https://www.wsj.com/articles/a-bank-china-backed-to-challenge-the-dollar-now-needs-the-dollar-d9dc27ee>
- 14 Stuenkel, Oliver (2015) "The G7 and BRICS in the Post-Crimea World Order" Russia in Global Affairs, No. 2, 2015, April/June
- 15 Se f.eks. kapitlene i denne boka: Satgar, Vishwas (2020) *BRICS and the New American Imperialism: Global rivalry and resistance*. Johannesburg: Wits University Press.

- 16 Zondi, Sipahmandla (2022) *The Political Economy of Intra-BRICS Cooperation: Challenges and Prospects*. Boston & London: Palgrave Macmillan, s. 4–5. Det kan nevnes at redaktøren av boka (Prof Zondi) leder et forskningscenter om BRICS ved Johannesburg Universitet. Han har utgitt arbeider om dekolonisering av internasjonal politikk. Zondi ga et såkalt dekolonialt perspektiv på krigen i Ukraina i et intervju med sør-afrikansk TV 28. februar, hvor han la skylden for krigen på NATO, som bare vil dominere verden med våpen, og på Ukraina, som hadde brutt normer for godt naboskap med Russland. Se <https://www.youtube.com/watch?v=-BzjZVRUTS8>
- 17 Huntington, Samuel P. (2011) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster, se spesielt kap. 8 fra s. 183. Se også Civitas notat her: <https://civita.no/notat/clash-of-civilizations-30-ar-etter/>
- 18 “A BRICS currency could shake the dollar’s dominance” *Foreign Policy*, 24. April 2023. <https://foreignpolicy.com/2023/04/24/brics-currency-end-dollar-dominance-united-states-russia-china/>
- 19 Giles, Keir (2023) *Russia’s War on Everybody and What it Means for You*. London: Bloomsbury
- 20 Interview given to Russian news agency ITAR/TASS. <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/46218>
- 21 “A Year of Disinformation: Russia and China’s Influence Campaigns during the War in Ukraine.” *Alliance for Securing Democracy*, 24. februar 2023. https://securingdemocracy.gmfus.org/a-year-of-disinformation-russia-and-chinas-influence-campaigns-during-the-war-in-ukraine/#The_Role_of_China
- 22 Se f.eks. CNN: <https://edition.cnn.com/2023/07/27/politics/us-intelligence-report-russia-china-ukraine/index.html>